

СТАНОВИЩЕ

На д-р Венета Ханджийска-Янкулова, доцент в Катедра „Култура, историческо наследство и туризъм” към ФБКН на УНИБИТ, член на Научно жури, утвърдено със заповед РД 38-112/19.02.2020 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”, относно дисертационния труд на тема "Крепости и укрепления, използвани през средновековието в Западна България. Възможности за експониране и социализация" на Даниел Иванов Иванов, редовен докторант към Катедра „Археология” на СУ „Св. Климент Охридски”, в професионално направление 2.2 История и археология (Документалистика, архивистика, палеография, Музеология), с научен ръководител проф. д-р Тотко Нейков Стоянов и научен консултант гл.ас. д-р Илиана Георгиева Борисова-Кацарова.

Дисертационният труд на Даниел Иванов на тема "Крепости и укрепления, използвани през средновековието в Западна България. Възможности за експониране и социализация" засяга проблематика, която през последните няколко години се радва на особена популярност. Експонирането, социализацията и популяризирането все по-отчетливо се открояват като основни елементи на процеса на опазването на недвижимите археологически ценности. Успешното, и особено не толкова успешното, реализиране на редица проекти за социализация на археологически обекти, предизвика множество дискусии, както сред научните среди, така и сред гражданското общество, което проявява все по-голяма активност в това отношение.

Дисертационният труд е структуриран от две части, които са тясно свързани и са с общ обем от 600 страници. Подходът е удачно избран, с оглед целите на изследването и улеснява работата с него. Основният текст съдържа въведение, четири глави с отделни параграфи, заключение, списъци на информационните източници и на съкращенията. Подробният каталог, обединяващ огромен обем от информация и приложенията, включващи изображения и таблици, са пълноценна част от дисертацията и онагледяват анализа. Оформлението им позволява лесен достъп до данните.

Особеност на дисертационния труд на Даниел Иванов, както и самият той посочва, е интердисциплинарната му насоченост и макар, че акцентът пада върху историческото и археологическото основание за представяне и експониране на дадена недвижима ценност, не е пропуснат и архитектурно-инженерният аспект, който е от ключово значение.

Докторантът ясно и точно дефинира обекта и предмета на изследването, както и основните цели. Той педантично и изчерпателно формулира стоящите пред него

задачи, чието поетапно реализиране постига, чрез използването различни подходящи методи.

Като правилен подход, с оглед оптимално постигане на целите на изследването, може да се определи ограничаването на териториалния и хронологическия обхват. В тази връзка, включването само на обекти, които се намират в извънградска среда или попадат в урбанизирани територии, но не са засегнати от новото строителство, също е напълно обяснимо.

Изясняването в Първа глава на понятийно-терминологичния апарат е необходима част от изследването. От анализа става ясно, че въпреки пространната историография по въпроса, все още са налице неясноти по отношение на формулировката на редица термини, които често са следствие от смесването на различни научни направления и изследователски подходи.

Приносен момент в дисертационния труд е проследяването в хронологически порядък на промените в нормативната уредба, институционалното развитие и формирането на различните обществени позиции по темата за опазването на археологическото наследство, както в международен план, така и в България, което е предмет на Втора глава. В случая, като забележка може да се посочи твърде пространното изложение, в което трудно се открояват акцентите, свързани с конкретната тема на изследването.

В трета глава като ценен принос се очертават подробният преглед на историческото развитие и анализът на същността на процесите по експониране и социализация на недвижимите археологически ценности в България и Европа. Това позволява от една страна сравняване на различните похвати и техники у нас и в чужбина, както и натрупването на добра база за разсъждения в посока на реализирането на бъдещи проекти. Акцентирано е и на все по-честото удачно използването на новите технологии в процеса на социализация, както и на необходимостта от осигуряване на лесен достъп и комфорт на посетителите. Докторантът подчертава важното значение на обектите, разполагащи с музейна експозиция *in situ*, което им позволява да бъдат попълноценни участници в културния живот и да осъществяват многообразни контакти с публики с различни интереси.

Не е пропуснат и проблемът, свързан с автентичността, който е в основата на конфликта между двата противоположни „лагера“ от експерти. Даниел Иванов застъпва тезата за необходимостта от намиране на баланс във връзката опазване и показване. Като най-важен компонент на ценността на културното наследство той вижда именно

съхраняването на автентичността и уникалността на археологическите паметници. В тази връзка предлага и подход „свързан със създаване на взаимовръзка между консервационно-реставрационни намеси върху археологическите останки в доказан обем, адаптирането на паметниците с осигуряване на достъп и изграждане на инфраструктура и използването на иновативни и интерактивни методи, похвати и техники на експониране и социализация на обектите с включването на новите технологии”, което се явява и негов принос.

Последната, четвърта глава на дисертационния труд „Възможности и форми за експониране и социализация на крепости и укрепления използвани през Средновековието в днешна Западна България” е основна, с оглед целите на изследването. В нея Даниел Иванов прави изчерпателен анализ на всички аспекти на включените в дисертацията археологически обекти – история, легенди, проучване, актуално състояние, потенциалните възможности за експониране и социализация, управление, финансиране, връзки с публиките и т.н. Именно този анализ е и главният принос на изследването и както правилно изтъква докторантът, той трябва да предхожда всякакви бъдещи действия в посока на реализирането на проекти за експониране и социализация на археологическите обекти.

Като значими се очертават няколко извода:

1. Важни фактори при избора на обект, който да бъде социализиран са наличието на исторически или легендарен контекст, археологическо проучване, достъпност, възможност за изграждане на инфраструктура, създаваща условия за нормален културен туризъм.
2. Представянето на всеки един от археологическите обекти трябва да бъде в контекста на историята, бита и културата на съответната община и регион, към които принадлежи.
3. За успешното управлението на археологическите комплекси е необходимо разработването на стратегии и програми за развитието им, в основата, на които трябва да стоят познанията на различни експерти и организации.
4. Археологическите комплекси разполагат с широк диапазон от възможности за комуникация с публиките, който трябва да включва и образователни програми и провеждане на културни.

Разгледан е и основният аспект, свързан с финансирането. Даниел Иванов подкрепя тезата, че реализирането на проектите за експониране и социализиране на археологическите комплекси може да се осъществи най-вече с финансовия ресурс на

Европейските фондове, като показва и досегашния опит в тази област. От друга страна, последващата поддръжка трябва да е ангажимент на институцията, която ги стопанисва. Тук ключова роля имат общините и музеите, за работата, на които настоящето изследване ще е от полза.

Представената за защита дисертация безспорно е с приносен характер. Събран е огромен по обем емпиричен материал по темата, прецизно подреден в каталога и приложенията, които сами по себе си са значимо постижение. Докторантът демонстрира уменията си да анализира значителен брой данни и да борави с многобройни информационни източници. Анализът се откроява със своята задълбоченост. Изброените от докторанта приноси на изследването са коректно систематизирани. Той има необходимия брой публикации по темата, общо 7 броя. Авторефератът е изготвен според изискванията.

Всичко гореизложено ми дава основание да дам положителна оценка за присъждането на образователната и научна степен *доктор* на Даниел Иванов Иванов, за дисертацията му тема **"Крепости и укрепления, използвани през средновековието в Западна България. Възможности за експониране и социализация"**.

30 април 2020 г.

доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова